

K rozvoju muzeológie v kontexte ďalšieho budovania prípravy absolventov na príklade bratislavskej muzeológie

Pavol Tišliar

prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.
Comenius University in Bratislava
Faculty of Arts
Department of Ethnology and Museology
Gondova 2
814 99 Bratislava
Slovakia
e-mail: pavol.tisliar@uniba.sk

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, 7:2:183-194

On the Development of Museology in the Context of Further Training of Graduates - Example of Museology Studies at Comenius University in Bratislava

The article focuses on the topic of museum and cultural heritage studies as a basis for active and successful museum practice. It brings forward the question of importance and suitability of various museum courses and their relation to specialised university studies that work towards the improvement of museum practice. It analyses and evaluates not only the studies, but also scholarly and project activities of Museology studies at the Comenius University in Bratislava.

Keywords: museum study, museology, museum education, museology and culture heritage, Comenius University in Bratislava

Už dlhé desaťročia sa aj v múzejnom mikrosvete venuje priestor diskusiám o vhodnom odbornom vzdelaní pre prácu v týchto pamäťových inštitúciách. Úvahy o potrebe univerzálneho vzdelania, typické najmä pre 18. storočie,¹ už dnes príliš nerezonujú. Diskusie sa skôr vedú o potrebných minimálnych znalostiach, no nie často sa pritom myslí na skutočnosť, že práca v pamäťových inštitúciách je práca s kultúrnym a prírodným dedičstvom. S niečím, čo má svoju nevyčísliteľnú kultúrno-spoločenskú, dokumentárnu či inú hodnotu, kvôli ktorej sa príslušný objekt uchováva a je predmetom špeciálnej starostlivosti. Neodborná práca s takýmto dedičstvom sa tak stáva neraz hazardom, keďže ide o ochranu, správu a využitie často nenahraditeľných a jedinečných prírodných a kultúrnych hodnôt. V múzejníctve sa neodborná práca prejavuje nielen v neschopnosti rozoznať kultúrnu hodnotu pri selekcii a dopĺňovaní zbierkového fondu, ktoré sa často odvíjajú len od osobného, subjektívneho záujmu (názoru) pracovníka (kurátora) a nie od poznania a hodnotenia potrieb zbierkového fondu múzea,² ale napríklad aj nekvalitnou prezentačnou činnosťou, chronicky zdôvodňovanou v našom prostredí prakticky výlučne nedostatkom finančných prostriedkov, nie nedostatočným vzdelaním, teda nedostatočnou pripravenosťou na takúto činnosť. Už spomenuté, ale aj ďalšie múzejné činnosti skrátka potrebujú určitú prípravu, najmä znalosť rôznych prístupov, vedieť ako na to...

¹ WAIDACHER, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : SNM-Národné múzejné centrum, 1999, s. 86-90.

² Pozri bližšie napríklad DOLÁK, Jan. *Sbírateľství a sbírkotvorná činnost muzeí*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2018, s. 48 a n.

Keď nám stačí kurz...

Jednou z možností je medzigeneračná transmisia, teda odovzdávanie skúseností z generácie na generáciu, starších mladším, skúsenejších neskúseným, typické v múzejníctve najmä v období 19., ale u nás aj v 20. storočí. Roky praxe sú, samozrejme, tou najlepšou školou, najmä ak človek prejde viacerými pracovnými pozíciami. Získa tak výborný prehľad o fungovaní celej inštitúcie, rozmyšľa následne pri práci často komplexnejšie práve s ohľadom na vlastné získané skúsenosti. Počas praxe si osvojí nielen základné zručnosti a činnosti, ktoré sa neraz stanú akousi rutinou, ale často prichádza praxou aj na skutočnosti, ako niečo v rôznych oblastiach vylepšiť, skvalitniť, prepracovať a pod.

Nie je potrebné v súčasnosti uvažovať o význame vzdelania v múzeu. V tejto veľmi často pertraktovanej problematike je jasná, všeobecná zhoda vo svetovom múzejníctve. Vzdelanie je jednoducho nevyhnutnosťou.³ Svedčí o tom najmä rozvinuté univerzitné vzdelanie v oblasti múzejníctva a kultúrneho dedičstva vo vyspelejších častiach sveta. Potrebné je skôr riešiť otázku spôsobu jeho nadobudnutia, formu, orientáciu (oblasť), hĺbku, mieru, ale rovnako aj vyváženosť teoretických poznatkov vo vzťahu k praxi, teda problém využiteľnosti získaných poznatkov pre skvalitnenie múzejných činností.

Samotná prax totiž nestačí a v izolovanej forme môže byť dokonca v mnohých prípadoch aj priamo škodlivá. Problém empirických prístupov bez dostatočnej orientácie v určitej disciplíne zväčša vedie k objavom, ktoré boli „objavené“ už pred rokmi niekým iným. Takéto „znovuobjavovanie Ameriky“ má síce svoje čaro a ak sa na to pozrieme z pohľadu exaktných disciplín, je to ďalšie potvrdenie správnosti starších a v odbornej komunite dávno známych „objavov“. Som však presvedčený, že nie je naším cieľom objavovať v múzeách objavené, ale skôr by bolo vhodné rozvíjať ďalej známe moderné poznatky, prístupy a najnovšie skúsenosti naprieč všetkými múzejnými činnosťami, teda aplikovať nové poznatky na skvalitnenie múzejnej práce a rozvoj múzejníctva. Rozumnejšie je teda „začínať“ v bode, do ktorého už spoločnosť dospela, ako dlhé roky pracovať na tom, aby sme sa tam svojpomocne vôbec dostali.

Iným problémom je zase, ak sa preberajú nesprávne „skúsenosti – návyky“ (možno sem zaradiť napr. rôzne prežitky), ktoré pri stereotype a rutine niektorých činností sú naďalej tradované aj v našom prostredí, napríklad v oblasti budovania zbierok a výstavnej činnosti, kde to vidieť najviac. V takom prípade generačná transmisia nemá v podstate žiaden potenciál ani využiteľnosť a zmysel, ale, naopak, môže skôr z dlhodobého hľadiska uškodiť.

V múzejnom prostredí prevládajú dlhodobo predovšetkým vybrané aplikované vedy (história, etnológia, archeológia, prírodné vedy – botanika, zoológia, vybrané technické vedy...), viazané na špecializáciu múzea či zameranie jednotlivých zbierok. V zásade by bol tento stav

³ Venovali sme sa tomu vo viacerých príspevkoch, napríklad TIŠLIAR, Pavol. Výhľady a perspektívy muzeologického vzdelania na Slovensku. In: *Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 5-11; TIŠLIAR, Pavol. Current possibilities of museology education in Slovakia. In: *Museologica Brunensia*, vol. 8, 2019, Is. 1, pp. 13-17; TIŠLIAR, Pavol. Muzeológia na Slovensku. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 4, 2016, Is. 1, pp. 127-135. Z významnejších prác možno spomenúť, napr. DUBUC, Élise. Museum and university mutations: the relationship between museum practices and museum studies in the era of interdisciplinarity, professionalisation, globalisation and new technologies. In: *Museum Management and Curatorship*, 2011, pp. 497-508; MACLEOD, Suzanne. Making Museum Studies: Training, Education, Research and Practice. In: *Museum Management and Curatorship*, 2001, pp. 51-61; JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar. Towards professionalism through academic education in museum work: on the beginnings of museology education in Czech universities. In: *Museum Management and Curatorship*, 2019, pp. 1-15; THOMAS, Suzie – WESSMAN, Anna – HEIKKILÄ Eino. Redesigning the museum studies programme at the University of Helsinki: towards collaborative teaching and learning. In: *Museum Management and Curatorship*, 2018, pp. 1-21 a mnoho ďalších.

vhodný, no žiadna z týchto aplikovaných disciplín nemá vo svojom kurikulu muzeológiu, ani základy muzeografie, výstavnej činnosti a pod., teda absolventi ani len netušia, čo je zbierkový predmet, čo sa s ním má robiť a už vôbec nie, aký má význam, hodnotu, prečo sa vlastne nachádzajú v múzeu atď. Z tohto pohľadu sa javí ako ideálny prienik aplikovaných disciplín s muzeológiou. Hovorí sa o tom dlhobojšie aj v slovenskej múzejnej praxi. Podnetný je najmä príspevok Gabriely Podušelovej.⁴ Autorkine rozumné a vyargumentované podnety napokon tvorili jeden z východísk pri koncipovaní základov súčasných špecializovaných medziodborových štúdií na Univerzite Komenského v Bratislave, kombinujúcich muzeológiu s aplikovanými disciplínami (etnológia – muzeológia, dejiny umenia – muzeológia, história – muzeológia a najnovšie akreditovaná muzeológia – pedagogika). Akreditované medziodborové štúdiá kombinujú ťažiskové jadrá oboch vedných disciplín so snahou o konkrétnu špecializáciu v múzejnom prostredí (zbierky historické, etnografické, kunsthistorické a špeciálna múzejno-pedagogická činnosť práce s verejnosťou) a záujem o tieto medziodborové prieniky medzi uchádzačmi o štúdium rastie.

Možno okrem riadneho univerzitného štúdia, ktoré aj v zmysle vysokoškolského zákona akreditáciou prináša komplexné vzdelanie v určitej disciplíne, riešiť nedostatky vo vzdelaní niekoľkodňovým kurzom? Nemyslím si. Nie, že by boli vo všeobecnosti takéto kurzy zbytočné a neprinášali žiaden úžitok. Rovnako to nie je myslené ani vo vzťahu k univerzitnému štúdiu muzeológie, ktoré, pochopiteľne, nemôže nahradiť niekoľkohodinový kurz. Úlohou kurzov by prioritne malo byť prehľbovanie už získaného vzdelania. Význam majú teda vtedy, keď oboznamujú účastníkov s poslednými trendmi v konkrétnom odbore a tým ich znalosti posúvajú ďalej. Len veľmi ťažko si možno predstaviť, že sa kurzom „získa nejaké vzdelanie“, či bude vykonaná nejaká rekvifikácia, hoci v posledných rokoch existuje v slovenskom múzejníctve aj taká snaha. Problémy slovenského múzejníctva však takéto snahy nevyriešia, možno akurát „papierovo“, keď sa na jednej strane vykáže činnosť (možno aj opodstatnenosť nejakého toho oddelenia) a zároveň na druhej „vyškolení odborníci“. Škoda len, že to v múzejnej praxi nejakو stále nebadat'.

Súčasnú múzejníctvo je v posledných rokoch v určitom zajatí múzejno-pedagogických aktivít, ktoré sa považujú za jeden z významných smerov ďalšieho rozvoja múzejnej činnosti, ale aj za spôsob, akým sa stanú múzeá vo verejnosti atraktívnymi. V oblasti voľnočasových aktivít nie je v súčasnosti jednoduché sa presadiť. Je ale otázne, či by mali byť tieto aktivity podstatou múzejníctva a múzejnej praxe. Určite nie. Pracovné dielničky, ktoré supľujú školské družiny, výtvarné krúžky či len voľnočasové „stráženie detí“, ktoré nevychádzajú zo zbierok múzea, z jeho výstavnej činnosti, nenapomáhajú múzejnej komunikácii a interpretácii, sú zbytočnou činnosťou, ktorá do múzejných zariadení nepatrí, rovnako ako kadejaké strašidlá na hradoch, riešené výlučne ako „úspešná“ komerčná činnosť. Múzejno-pedagogické aktivity, ktoré sú bezpochyby v múzeách potrebné, by mali vychádzať z kvalitnej múzejnej činnosti, predovšetkým zo znalosti a poznania múzejných zbierok, ich odborného spracovania, z výstavnej činnosti, ktoré by sa mali stať odrazovým mostíkom múzejnej pedagogiky.

Z uvedených dôvodov je teda v prvom rade nevyhnutná orientácia v múzejných činnostiach, v muzeologických prístupoch, rozmýšľať muzeologicky, teda jednoducho mať osvojené celé základy muzeológie. A na to kurz, nech je akokoľvek „certifikovaný“, jednoducho nestačí.

⁴ PODUŠELOVÁ, Gabriela. Je možná a potrebná špecializácia vo výuke muzeológie? In: *Muzeológia : Teória & prax*. Banská Štiavnica : Spoločnosť pre pamiatky a Katedra ekomuzeológie FPV UMB, 2006, s. 49-52.

Hodnotenie výsledkov bratislavskej vedecko-pedagogickej činnosti

Muzeologické štúdium v Bratislave už v súčasnosti ponúka všetky tri stupne štúdia a zaradilo sa tak medzi štandardné „dobudované“ vysokoškolské študijné odbory, ktoré si dokážu vychovať vo vedecko-pedagogickej oblasti aj vlastných odborných asistentov. Prvou absolventkou tretieho, PhD. stupňa muzeológie a kultúrneho dedičstva sa stala Mgr. Lenka Vargová, ktorá spočiatku nastúpila na doktorandské štúdium slovenských dejín. Úspešne obhájila prácu o bývaní v medzivojnovnej Bratislave.⁵ Doktorandka sa v nej venovala moderným bytovým doplnkom v spojení so zbierkami vybraných múzeí. Práve L. Vargová od nového akademického roku 2019/2020 posilní náš vedecko-pedagogický kolektív, so zameraním najmä na vybrané oblasti múzejnej pedagogiky. Tieto snahy súvisia aj s otvorením medziodborového štúdia muzeológia-pedagogika. Odbor muzeológia tak personálne predstavuje päť interných zamestnancov: profesor (P. Tišliar), dvaja docenti (Ľ. Kačírek a J. Dolák v začatom habilitačnom pokračovaní) a dve asistentky (L. Ulašínová Bystrianska a L. Vargová). Pedagogický kolektív dopĺňajú štyri doktorandky muzeologického štúdia: N. Szabóová a M. Tomašková (interné štúdium), L. Jagošová a M. Kočí (externé štúdium). Uvedený stav tak dáva predpoklady na ďalší rozvoj odboru, a to nielen v personálnej, ale najmä vo vedecko-pedagogickej oblasti zameranej na prípravu absolventov.

V uplynulom akademickom roku 2018/2019 bratislavská muzeológia otvárala vybrané medziodborové štúdiá a momentálnou snahou je ich ďalšia stabilizácia. V akademickom roku 2019/2020 budú okrem jednodborového štúdia muzeológie a kultúrneho dedičstva otvorené tri medziodborové kombinácie: dejiny umenia-muzeológia, etnológia-muzeológia a história-muzeológia.

Štúdium muzeológie v akademickom roku 2018/2019 úspešne absolvovali v bakalárskom stupni štyria študenti. Dominika Sadová vo svojej bakalárskej práci venovala pozornosť baníctvu v Španej Doline a možnostiam prezentácie miestnej baníckej identity.⁶ Margaréta Hernando, ako pracovníčka Archívu Univerzity Komenského, analyzovala dokumentačnú činnosť tohto oddelenia UK, jej nearchívne zbierky a možnosti ich využitia.⁷ Fotografii v múzeu sa osobitne venovala bakalárska práca Márie Garanovej Krišťačkovej.⁸ Oprela sa pritom o konkrétne príklady z praxe. Drotárstvu, na dokumentáciu ktorého sa špecializuje Považské múzeum v Žiline, sa podrobnejšie zaoberala Lívia Neumannová. Hodnotila zbierkotvornú a výstavnú činnosť, ale poukázala aj na fenomén drotárstva a jeho miesto v rámci kultúrnych dejín Slovenska.⁹

V nadväzujúcom magisterskom stupni absolvovalo štúdium muzeológie deväť študentov. Ján Križan podrobnejšie analyzoval marketingovú činnosť pezinského mestského múzea.¹⁰ Dejiny troch východoslovenských múzeí (Vihorlatské múzeum v Humennom, Krajské múzeum v Prešove, Vojenské historické múzeum v Prešove) v rokoch 1945 – 1980 sa zaoberala Katarína Krivdová.¹¹ Oblasť ľudového staviteľstva v bratislavskej mestskej časti Vrakuňa bol

⁵ VARGOVÁ, Lenka. *Bývanie v medzivojnovnej Bratislave: bytové zariadenie a interiérové doplnky*. Dizertačná práca. Bratislava : UK, 2019, 140 s.

⁶ SADOVÁ, Dominika. *Prezentovanie baníctva v Španej Doline*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 43 s.

⁷ HERNANDO, Margaréta. *Múzejno-dokumentačná činnosť Univerzity Komenského v Bratislave*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 62 s.

⁸ GARANOVÁ KRIŠŤÁKOVÁ, Mária. *Využitie fotografie v prezentačnej činnosti múzeí*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 45 s.

⁹ NEUMANNOVÁ, Lívia. *Fenomén drotárstva v slovenskom múzejníctve*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 44 s.

¹⁰ KRIŽAN, Ján. *Marketingová štúdia Mestského múzea v Pezínku*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 76 s.

¹¹ KRIVDOVÁ, Katarína. *Vznik a vývoj mestských a regionálnych múzeí v Prešovskom kraji od roku 1945 po rok 1980*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 76 s.

predmetom záverečnej práce Tomáša Fedasa.¹² Autor v nej vychádzal zo širokého archívneho a terénneho výskumu. Edina Bogárová na zbierkovom fonde Vlastivedného múzea v Galante hodnotila bývanie v Galante, ťažiskovo v 19. storočí.¹³ Letectvo a zbierkový fond v Trenčíne sa stal predmetom diplomovej práce Klaudie Ondrovičovej.¹⁴ V práci navrhla aj koncepciu vytvorenia expozície lietadiel v Hangáre X. Náučnú cestu po remeslách v Kežmarku vo svojej záverečnej práci navrhol Jaroslav Ichnáčák.¹⁵ Zuzana Danihelová obhajovala prácu na širšiu tému spolupráce pamäťových inštitúcií, ktorú dokumentovala viacerými príkladmi z praxe.¹⁶ Laura Kasmanová si zvolila ako tému záverečnej práce úlohu múzeí v cestovnom ruchu.¹⁷ Príkladom sa jej stalo Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici. Jej práca má aj podobu marketingovej analýzy činnosti spomenutého múzea. Napokon Alžbeta Randová hodnotila zachované zbierky Divadelného ústavu v Bratislave ako súčasť kultúrneho dedičstva.¹⁸

Pri hodnotení obhajovaných záverečných prác možno konštatovať aj v poslednom roku pozvoľné zvyšovanie úrovne kvality. Práce vykazovali už na bakalárskom stupni snahu autorov využiť prioritne základný výskum, ktorý vykonali v múzeách, archívoch či v teréne. Práve takéto smerovanie záverečných prác považujeme za potrebné, predovšetkým pre prípravu absolventov na prax. Našou snahou je do budúcnosti podchytiť kvalitnejších absolventov a nasmerovať ich na možnosti ďalšieho postgraduálneho štúdia. Či už ide o jednoduchšiu formu tzv. malých doktorátov „PhDr.“ z odboru muzeológia, ale hlavne potom v súvislosti s 3. stupňom PhD. štúdia. Záverečné práce totiž mnohé napovedia o kvalitách a pripravenosti študenta, keďže ide o komplexnejšie uchopenie témy, kombinujúce predovšetkým základný a aplikovaný výskum.

Ani tento rok nemožno žiadnu z obhájených záverečných prác označiť ako teoretickú či bez reflexie na prax. Práve naopak. Preukazne sú to záverečné práce praktického zamerania, priamo využiteľné v prostredí pamäťových inštitúcií, ktorých sa tematicky dotýkajú, respektíve z fondov ktorých vychádzajú. Aj z tohto dôvodu je veľkým nepochopením a omylom označovať štúdium muzeológie na UK v Bratislave za teoretické, ako sa to stáva častejšie v prostredí slovenského múzejníctva. Obhájené práce totiž tento zaužívaný stereotyp plne popierajú a sú mnohokrát ďaleko kvalitnejšie ako práce publikované v prostredí slovenských múzeí. Jasne o tom svedčia mnohé konferencie a najmä zborníky príspevkov, ktoré dlhodobo produkujú naše pamäťové inštitúcie.

Publikačná činnosť odboru Muzeológie a kultúrneho dedičstva Katedry etnológie a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave je už tradične bohatá, ale aj tematicky rozmanitá. V posledných rokoch bolo publikovaných niekoľko vedeckých monografií, ale aj vysokoškolské učebnice, respektíve skriptá, ktoré sú využiteľné nielen pre štúdium muzeológie, ale rovnako aj pre múzejnú prax a aplikované disciplíny,

¹² FEDAS, Tomáš. *Ludové staviteľstvo vo Vrakuní*. Diplomová práca. Bratislava: FiF UK, 2019, 91 s.

¹³ BOGÁROVÁ, Edina. *Dokumentácia každodenného života v Galante v 19. a na začiatku 20. storočia v zbierkovom fonde múzea*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 53 s.

¹⁴ ONDROVIČOVÁ, Klaudia. *Zbierkový fond Slovenska v letectve so zameraním na Hangár X*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 70 s.

¹⁵ ICHNAČÁK, Jaroslav. *História remesla v Kežmarku, po stopách remesla – náučná cesta*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 79 s.

¹⁶ DANIHELOVÁ, Zuzana. *Spolupráca pamäťových inštitúcií na Slovensku*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 65 s.

¹⁷ KASMANOVÁ, Laura. *Úloha múzeí v cestovnom ruchu na príklade Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 82 s.

¹⁸ RANDOVÁ, Alžbeta. *Súčasný stav dokumentácie a možnosti využitia divadelného dedičstva*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 2019, 70 s.

predovšetkým v oblasti slovenských dejín. Jan Dolák v súvislosti s prípravou na habilitačné konanie v odbore kulturológi publikoval v roku 2018 vysokoškolskú učebnicu zameranú na zberateľskú a zbierkotvornú činnosť.¹⁹ Zaoberal sa v nej nielen všeobecnými zásadami selekcie a nadobúdania zbierkových predmetov, vytváraním tezauru, ale pozornosť venoval aj kritike a nedostatkom, ktoré súvisia s týmito elementárnymi múzejnými činnosťami. Poukázal na ich význam a hodnotu, na ktoré sa akosi často v praxi zabúda. V roku 2019 autor sumarizoval poznatky z oblasti teoretickej muzeológie v práci *Teoretická podstata muzeológie*²⁰ a systematizoval v spoluautorstve s Petrou Šobánovou múzejnú prezentáciu.²¹ Nemožno opomenúť skriptá J. Doláka zamerané na úvod do muzeológie.²² Publikoval tiež niekoľko štúdií z oblasti teoretického²³ a filozofického základu²⁴ muzeológie a podieľal sa aj na hodnotení vývoja kultúrnej politiky na Slovensku v oblasti slovenského múzejníctva, v spoluautorstve s Pavlom Tišliarom a Ľubošom Kačírkom.²⁵

Ľuboš Kačírek po svojej rozsiahlej monografii o národnom živote Slovákov v Budapešti z roku 2016,²⁶ ktorá sa stala jedným zo základov jeho úspešnej habilitácie v odbore slovenské dejiny, pokračoval v téme národného života Slovákov v 60. a 70. rokoch 19. storočia aj v roku 2018, keď sa venoval osobnosti Jozefa Justha.²⁷ Zároveň publikoval príspevok o prezentácii maďarskej revolúcie 1848/1849 v slovenských múzeách.²⁸ Spomenúť ale treba aj jeho úspešne realizovanú výstavu „*Miléniová Petržalka*“, ktorá vznikla v spolupráci so študentmi 2. stupňa muzeológie a bola druhým pokračovaním cyklu výstav *Novodobá Petržalka*.²⁹ Výsledkom jeho viacročného výskumu o dejinách Petržalky, v spolupráci s P. Tišliarom, je aj aktuálna monografia vydaná pri príležitosti 100. výročia pripojenia Petržalky k Československu, ktorá približuje širší kontext vývoja obce do konca 40. rokov 20. storočia.³⁰

Pavol Tišliar v poslednom roku venoval pozornosť viacerým oblastiam múzejníctva a vybraným témam zo slovenských dejín. Ako výsledok viac než 10-ročného spoločného bádania s Branislavom Šprochom vznikla publikácia o populačnom vývoji Slovenska v posledných

¹⁹ DOLÁK, ref. 2.

²⁰ DOLÁK, Jan. *Teoretická podstata muzeológie*. Brno : Technické múzeum v Brně, 2019, 176 s.

²¹ DOLÁK, Jan.– ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Museum presentation*. Olomouc : Vydavatelství UP, 2019, 378 s.

²² DOLÁK, Jan. *Muzeologie pro nemuzeology*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, 78 s.

²³ DOLÁK, Jan. Vešč v muzeje muzejnaja kolekcija kak struktura [Thing in museum. Museum collection as structure]. In: *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*, 2018, Is. 2, pp. 25-35; DOLÁK, Jan. Muzejníctví a muzeologie – nové trendy. In: *Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 13-18.

²⁴ DOLÁK, Jan. Karl Popper a muzeologie mezi objektem a muzeálií. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 6, 2018, Is. 2, pp. 7-17.

²⁵ TIŠLIAR, Pavol – DOLÁK, Jan – KAČÍREK, Ľuboš. Changes in cultural strategy and cultural policies in Slovakia in the 20th century and at the beginning of the 21st century museums and other memorial institutions in a socio-political context. In: *Bylye gody*, vol. 48, 2018, Is. 2, pp. 709-718.

²⁶ KAČÍREK, Ľuboš. *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850 – 1875*. Békéscsaba : Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016, 401 s.

²⁷ KAČÍREK, Ľuboš. Spolupráca Jozefa Justha so slovenským národným hnutím v 60. a prvej polovici 70. rokov 19. storočia. In: *Vita historiae dedicata : zborník štúdií venovaný životnému jubileu prof. PhDr. Júliusa Bartla, C.Sc.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 189-200.

²⁸ KAČÍREK, Ľuboš. Revolúcia 1848/1849 a slovenské národné hnutie v múzejnej prezentácii. In: *Museologica Brunensia*, vol. 8, 2019, Is. 1, s. 18-26.

²⁹ Vernisáž tejto úspešnej výstavy sa konala 13. marca 2019 v priestore Miestnej knižnice Petržalka na Prokofievovej ulici.

³⁰ KAČÍREK, Ľuboš. *100. výročie pripojenia Petržalky k Československu*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, 112 s.

sto rokoch.³¹ V spolupráci s brnianskymi archívami bola publikovaná jednoduchá príručka o vystavovaní v archívoch.³² Štúdiami sa, okrem už spomenutej oblasti kultúrnej politiky, autor dotkol aj niekoľkých ďalších tém, ako múzejná prezentácia techniky,³³ muzeologické vzdelanie,³⁴ archív Andrášiovcov,³⁵ pohľady na populačný vývoj Slovenska.³⁶

Grantová činnosť bola koncentrovaná do niekoľkých pokračujúcich projektov. Kultúrna a edukačná grantová agentúra ministerstva školstva už tretí rok podporuje projekt viacerých spolupracujúcich pracovísk, na čele so Slovenskou technickou univerzitou v Bratislave, *Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva na príklade Areálu „starej“ nemocnice v Topoľčanoch*,³⁷ na ktorom sa podieľa aj naše pracovisko (J. Janto, L. Kačírek, P. Tišliar, L. Vargová). V projekte sa zameriavame predovšetkým na historické a etnologické prístupy riešenia základným výskumom v teréne a bádáním vo vybraných pamäťových inštitúciách. Z oblasti spoločenských, hospodárskych a sociálnych dejín Slovenska spolupracujeme s Centrom spoločenských a psychologických vied SAV na dvoch projektoch: Populačná a rodinná politika na Slovensku v 20. a 21. storočí (P. Tišliar)³⁸ a Najvyššie dosiahnuté vzdelanie a jeho vplyv na transformujúce sa rodinné a reprodukčné správanie žien na Slovensku (P. Tišliar).³⁹

Vedecko-publikačná činnosť odboru sa netýka len pedagógov. Na šírení dobrého mena pracoviska majú významný podiel aj aktívni študenti, a to nielen svojimi záverečnými prácami, ale rovnako aj svojimi publikačnými aktivitami. Už tretí rok pravidelne vychádza ročenka *Studia Museologica Slovaca*, v ktorej publikujú svoje práce nielen študenti bratislavskej

³¹ ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol. *100 rokov obyvateľstva Slovenska : od vzniku Československa po súčasnosť*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2018, 445 s.

³² TIŠLIAR, Pavol – ČERMÁK, Tomáš – LOSKOTOVÁ, Irena. *Výstava v archívu : Teorie a praxe*. Brno : Masarykova univerzita, 2019, 110 s.

³³ JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar – TIŠLIAR, Pavol. The potential of museums in the mediation of science and technology museum presentation and education on the example of the Technical Museum in Brno (Czech Republic). In: *European journal of contemporary education*, vol. 8, 2019, Is. 1, pp. 240-253;

³⁴ TIŠLIAR, Pavol. Výhľady a perspektívy muzeologického vzdelania na Slovensku. In: *Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 5-11; TIŠLIAR, Pavol. Current possibilities..., ref. 3.

³⁵ TIŠLIAR, Pavol. Fate of the Andrassy archive from Betliar and Krásna Hôrka in the 1940s and 1950s. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 6, 2018, Is. 2, pp. 83-93.

³⁶ ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol – ŠIDLO, Luděk. A cohort perspective on the fertility postponement transition and low fertility in Central Europe. In: *Moravian Geographical Reports*, vol. 26, 2018, Is. 2, pp. 109-120; ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol. Outline of population development in the Slovakia in the nineteenth century. In: *Historická demografie*, vol. 42, 2018, Is. 1, pp. 79-98; TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav. Topography of the Ruthenian population in Slovakia in the 18th century through the first half of the 20th century. In: *Bylye gody*, vol. 49, 2018, Is. 3, pp. 1009-1018; ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol – ĎURČEK, Pavol. Socialistický model populačnej politiky a reprodukčné správanie na Slovensku. In: *Studia Historica Nitriensia*, vol. 22, 2018, Is. 1, s. 104-131; TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav. Pramene k vývoju obyvateľstva Slovenska 18. – 1. pol. 20. Storočia. In: *Populačné štúdie Slovenska 11*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2018, s. 5-20; TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav – ŠKORVANKOVÁ, Eva. Trendy a smerovanie populačnej politiky na Slovensku v rokoch 1918 – 1945. In: *Historický časopis*, vol. 67, 2019, č. 1, s. 83-101; ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol. Fertility and religious belief old and new relationships in Slovakia. In: *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 18, 2019, Is. 52, pp. 63-79.

³⁷ KEGA č. 016 STU-4/2017 „*Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva na príklade Areálu „starej“ nemocnice v Topoľčanoch*“. Hlavný riešiteľ prof. Ing. arch. Bohumil Kováč, PhD.

³⁸ VEGA č. 1/0113/17 „*Populačná a rodinná politika na Slovensku v 20. a 21. storočí*“. Hlavný riešiteľ prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.

³⁹ VEGA 2/0057/17 „*Najvyššie dosiahnuté vzdelanie a jeho vplyv na transformujúce sa rodinné a reprodukčné správanie žien na Slovensku*“. Hlavný riešiteľ RNDr. Branislav Šprocha, PhD.

muzeológie. Aktívne sa totiž svojimi príspevkami zapájajú aj poslucháči iných univerzít, najmä brnianskej muzeológie.⁴⁰ Študenti sa aj v tomto roku zaoberali rôznymi aktuálnymi témami z oblasti múzejníctva, ale aj pamiatkovej sféry. Niektorí vychádzali zo svojich kvalifikačných prác, iní zasa uprednostnili témy, ku ktorým ich motivoval aktuálny záujem, ale aj stav bádania, ktorý v poslednom období realizovali. Všetky publikované príspevky pritom vychádzajú z multidisciplinárnych prístupov muzeológie, monumentológie a aplikovaných disciplín, ktoré nachádzajú v múzejníctve a pamiatkovej správe svoje uplatnenie. Opätovne to poukazuje na skutočnosť, že štúdium muzeológie nie je len záležitosť teoreticko-filozofická, a teda uplatniteľná v praxi skôr výnimočne, ale práve naopak, dáva kvalitný základ zmyslupnej vedeckej práci a pripravuje absolventov na aktívnu prax v múzejnej a pamiatkovej oblasti.

Lenka Brngalová vo svojom príspevku hodnotila dielo významného muzeologického teoretika a praktika Wojciecha Gluzińskiego, ktorý ovplyvňoval aktívne rozvoj múzejníctva a muzeológie najmä v 70. až 90. rokoch 20. storočia.⁴¹ Otázku vytvorenia múzea pri Univerzite Komenského a vývoj tejto myšlienky podrobnejšie hodnotila Margaréta Hernando.⁴² Venovala sa komplexne celej dokumentačnej činnosti univerzity. Základ jej príspevku tvorí jej už spomenutá úspešná bakalárska práca. Moderným vizuálnym umením, intermédiami a ich prezentáciou v Považskej galérii umenia v Žiline sa zaoberala Anna Svrčková.⁴³ Autorka hodnotila existujúcu zbierku a spôsoby, metódy jej ďalšieho dopĺňania. Klaudia Ondrovičová navrhla vo svojej štúdiu expozíciu trencianskeho múzea lietadiel, označeného ako Hangár X.⁴⁴ Vychádzala pritom zo svojej už spomínanej záverečnej diplomovej práce. Podobne aj príspevok Laury Kasmanovej vychádzal z pripravovanej záverečnej práce.⁴⁵ Vo svojom príspevku analyzovala činnosť Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici a osobitne jeden z aktuálnych výstavných projektov múzea, zameraný na oblasť výskumu a konzervácie hradných zrúcanín. Problematika modrotlač, ktorá je na Slovensku najmä vďaka slovenskej etnografii už viacero rokov častejšou témou bádania, hodnotil vo svojom príspevku Jaroslav Ichnačák.⁴⁶ Zameral sa pritom na región historického Spiša a osobitne na Kežmarok. Napokon Roman Galvánek pripravil zaujímavý príspevok o reštaurovaní organu z Dómu sv. Martina v Bratislave, ktorý koncom 19. storočia vyrobil Vincent Možný.⁴⁷

Spomenúť treba aj každoročne organizovanú Študentskú vedeckú odbornú konferenciu na Filozofickej fakulte UK, ktorá sa každoročne v apríli koná aj v sekcii muzeológie. V tomto roku sa zúčastnili šiesti študenti muzeológie a víťazom sa stala Margaréta Hernando.

⁴⁰ Podrobnejšie na webovej stránke: <http://www.muzeologia.sk/sms.htm>.

⁴¹ BRNGALOVÁ, Lenka. Poľský muzeológ Wojciech Antoni Janusz Gluziński a rozbor jeho práce U podstaw muzeologii. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 9-24.

⁴² HERNANDO, Margaréta. Múzejno-dokumentačná činnosť Univerzity Komenského v Bratislave. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 33-70.

⁴³ SVRČKOVÁ, Anna. Intermédia v múzeu a zbierka intermédií v PGU v Žiline. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 79-88.

⁴⁴ ONDROVIČOVÁ, Klaudia. Návrh múzejnej expozície a zhodnotenie zbierkového fondu leteckého múzea Hangár X. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 89-102.

⁴⁵ KASMANOVÁ, Laura. Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici a výstava Oživovanie hradov. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 103-122.

⁴⁶ ICHNAČÁK, Jaroslav. Modrotlač na Spiši a v jeho okolí. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 161-174.

⁴⁷ GALVÁNEK, Roman. Organ Vincenta Možného z Dómu sv. Martina. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, 2019, s. 215-224.

Záverom

Možno snáď len dúfať, že sa bude postupne do budúcnosti prehlbovať spolupráca univerzitného vzdelania a priamej praxe, keďže úspech môže zaručiť len obojstranná spolupráca. Tak ako je úlohou univerzitných pracovísk vzdelávať, tak je úlohou praxe poskytovať podnety, aby sa táto príprava skvalitňovala, a tým sa spätne odrážala v skvalitnení praxe. Opačne to zrejme veľmi fungovať nebude, hoci tieto pokusy s akreditáciami v slovenskom múzejníctve už máme.

Bratislavskej muzeológii sa napokon podarilo, a to napriek rôznym problémom, uskutočniť všetky zamýšľané plány, s ktorými sme v rokoch 2011 a 2012 v podstate začínali od začiatku.⁴⁸ Akreditovaním a otvorením doktorandského štúdia muzeológie, garantovaním odboru pedagógmi vlastného pracoviska a presadením medziodborových študijných programov sa ukončila v roku 2019 „budovateľská fáza“ študijného odboru muzeológia a kultúrne dedičstvo na UK. V ďalšej fáze sa tak môže bratislavská muzeológia sústrediť predovšetkým na ďalšie skvalitňovanie prípravy absolventov.

Zoznam prameňov a literatúry (References)

- BOGÁROVÁ, Edina (2019). *Dokumentácia každodenného života v Galante v 19. a na začiatku 20. storočia v zbierkovom fonde múzea*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 53 s.
- BRNGALOVÁ, Lenka (2019). Poľský muzeológ Wojciech Antoni Janusz Gluziński a rozbor jeho práce U podstav muzeologii. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 9-24.
- DANIHELOVÁ, Zuzana (2019). *Spolupráca pamäťových inštitúcií na Slovensku*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 65 s.
- DOLÁK, Jan (2018). Karl Popper a muzeologie mezi objektem a muzeálií. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 6, Is. 2, s. 7-17.
- DOLÁK, Jan (2018). *Sbĕratelství a sbírkotvorná činnost muzeí*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 143 s. ISBN 978-80-223-4553-8.
- DOLÁK, Jan (2018). Vešč v muzeje muzejnaja kolekcija kak struktura [Thing in museum. Museum collection as structure]. In: *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*, Is. 2, s. 25-35.
- DOLÁK, Jan (2019). Muzejnictví a muzeologie – nové trendy. In: *Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, s. 13-18.
- DOLÁK, Jan (2019). *Muzeologie pro nemuzeology*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 78 s. ISBN 978-80-89881-15-4.
- DOLÁK, Jan (2019). *Teoretická podstata muzeologie*. Brno : Technické múzeum v Brně, 176 s. ISBN 978-80-87896-67-9.
- DOLÁK, Jan – ŠOBÁŇOVÁ, Petra (2019). *Museum presentation*. Olomouc : Vydavatelství UP, 378 s. ISBN 978-80-244-5522-8.
- DUBUC, Élise (2011). Museum and university mutations: the elationship between museum practices and museum studies in the era of interdisciplinarity, professionalisation, globalisation and new technologies. In: *Museum Management and Curatorship*, pp. 497 – 508.

⁴⁸ Zhrnuté boli v roku 2012, v príspevku: KAČÍREK, Euboš – TIŠLIAR, Pavol. Stav a perspektívy štúdia muzeológie na Filozofickej fakulte UK. In: *Dokumentácia drubej polovice 20. storočia a súčasnosti : Etnológ a múzeum, XV. ročník*. Martin : SNM, 2012, s. 135-146.

- FEDAS, Tomáš (2019). *Ľudové staviteľstvo vo Vrakuni*. Diplomová práca. Bratislava: FiF UK, 91 s.
- GALVÁNEK, Roman (2019). Organ Vincenta Možného z Dómu sv. Martina. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 215-224.
- GARANOVÁ KRISŤÁKOVÁ, Mária (2019). *Využitie fotografie v prezentačnej činnosti múzeí*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 45 s.
- HERNANDO, Margaréta (2019). *Múzejno-dokumentačná činnosť Univerzity Komenského v Bratislave*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 62 s.
- HERNANDO, Margaréta (2019). *Múzejno-dokumentačná činnosť Univerzity Komenského v Bratislave*. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 33-70.
- ICHNAČÁK, Jaroslav (2019). *História remesla v Kežmarku, po stopách remesla – náučná cesta*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 79 s.
- ICHNAČÁK, Jaroslav (2019). Modrotlač na Spiši a v jeho okolí. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 161-174.
- JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar – TIŠLIAR, Pavol (2019). The potential of museums in the mediation of science and technology museum presentation and education on the example of the Technical Museum in Brno (Czech Republic). In: *European journal of contemporary education*, vol. 8, Is. 1, s. 240-253.
- JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar (2019). Towards professionalism through academic education in museum work: on the beginnings of museology education in Czech universities. In: *Museum Management and Curatorship*, s. 1-15.
- KAČÍREK, Ľuboš (2016). *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850 – 1875*. Békéscsaba : Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 401 s. ISBN 978-615-5330-06-3.
- KAČÍREK, Ľuboš (2018). Spolupráca Jozefa Justha so slovenským národným hnutím v 60. a prvej polovici 70. rokov 19. storočia. In: *Vita historiae dedicata : zborník štúdií venovaný životnému jubileu prof. PhDr. Júliusa Bartla, CSc.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, s. 189-200.
- KAČÍREK, Ľuboš (2019). Revolúcia 1848/1849 a slovenské národné hnutie v múzejnej prezentácii. In: *Museologica Brunensia*, vol. 8, Is. 1, s. 18-26.
- KAČÍREK, Ľuboš. *100. výročie pripojenia Petržalky k Československu*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, 112 s. ISBN 978-80-89881-17-8.
- KAČÍREK, Ľuboš – TIŠLIAR, Pavol (2012). Stav a perspektívy štúdia muzeológie na Filozofickej fakulte UK. In: *Dokumentácia druhej polovice 20. storočia a súčasnosti : Etnológ a múzeum, XV. ročník*. Martin : SNM, s. 135-146.
- KASMANOVÁ, Laura (2019). *Úloha múzeí v cestovnom ruchu na príklade Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 82 s.
- KASMANOVÁ, Laura (2019). Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici a výstava Oživovanie hradov. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 103-122.
- KRIVDOVÁ, Katarína (2019). *Vznik a vývoj mestských a regionálnych múzeí v Prešovskom kraji od roku 1945 po rok 1980*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 76 s.
- KRIŽAN, Ján (2019). *Marketingová štúdia Mestského múzea v Pezínku*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 76 s.
- MACLEOD, Suzanne (2001). Making Museum Studies: Training, Education, Research and Practice. In: *Museum Management and Curatorship*, pp. 51-61.
- NEUMANNOVÁ, Lívia (2019). *Fenomén drotárstva v slovenskom múzejníctve*. Bakalárska práca.

Bratislava : FiF UK, 44 s.

- ONDROVIČOVÁ, Klaudia (2019). Návrh múzejnej expozície a zhodnotenie zbierkového fondu leteckého múzea Hangár X. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 89-102.
- ONDROVIČOVÁ, Klaudia (2019). *Zbierkový fond Slovenska v letectve so zameraním na Hangár X*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 70 s.
- PODUŠELOVÁ, Gabriela (2006). Je možná a potrebná špecializácia vo výuke muzeológie? In: *Muzeológia : Teória & prax*. Banská Štiavnica : Spoločnosť pre pamiatky a Katedra ekomuzeológie FPV UMB, s. 49-52.
- RANDOVÁ, Alžbeta (2019). *Súčasný stav dokumentácie a možnosti využitia divadelného dedičstva*. Diplomová práca. Bratislava : FiF UK, 70 s.
- SADOVÁ, Dominika (2019). *Prezentovanie baníctva v Španej Doline*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 43 s.
- SVRČKOVÁ, Anna (2019). Intermédiá v múzeu a zbierka intermédií v PGU v Žiline. In: *Studia Muzeologia Slovaca*, vol. 3, s. 79-88.
- ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol – ĎURČEK, Pavol (2018). Socialistický model populačnej politiky a reprodukčné správanie na Slovensku. In: *Studia Historica Nitriensia*, vol. 22, Is. 1, s. 104-131.
- ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol – ŠÍDLO, Luděk (2018). A cohort perspective on the fertility postponement transition and low fertility in Central Europe. In: *Moravian Geographical Reports*, vol. 26, Is. 2, s. 109-120.
- ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol (2018). *100 rokov obyvateľstva Slovenska : od vzniku Československa po súčasnosť*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 445 s.
- ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol (2019). Fertility and religious belief old and new relationships in Slovakia. In: *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 18, Is. 52, s. 63-79.
- ŠPROCHA, Branislav – TIŠLIAR, Pavol (2018). Outline of population development in the Slovakia in the nineteenth century. In: *Historická demografie*, vol. 42, Is. 1, s. 79-98.
- THOMAS, Suzie – WESSMAN, Anna – HEIKKILÄ Eino (2018). Redesigning the museum studies programme at the University of Helsinki: towards collaborative teaching and learning. In: *Museum Management and Curatorship*, pp. 1-21.
- TIŠLIAR, Pavol – ČERMÁK, Tomáš – LOSKOTOVÁ, Irena (2019). *Výstava v archivu : Teorie a praxe*. Brno : Masarykova univerzita, 110 s.
- TIŠLIAR, Pavol – DOLÁK, Jan – KACĎÍREK, Ľuboš (2018). Changes in cultural strategy and cultural policies in Slovakia in the 20th century and at the beginning of the 21st century museums and other memorial institutions in a socio-political context. In: *Bylye gody*, vol. 48, Is. 2, pp. 709-718.
- TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav – ŠKORVANKOVÁ, Eva (2019). Trendy a smerovanie populačnej politiky na Slovensku v rokoch 1918 – 1945. In: *Historický časopis*, vol. 67, č. 1, s. 83-101.
- TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav (2018). Pramene k vývoju obyvateľstva Slovenska 18. - 1. pol. 20. Storočia. In: *Populačné štúdie Slovenska 11*. Bratislava : Muzeológia a kultúrne dedičstvo, s. 5-20.

- TIŠLIAR, Pavol – ŠPROCHA, Branislav (2018). Topography of the Ruthenian population in Slovakia in the 18th century through the first half of the 20th century. In: *Bylye gody*, vol. 49, Is. 3, pp. 1009-1018.
- TIŠLIAR, Pavol (2016). Muzeológia na Slovensku. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 4, Is. 1, pp. 127-135.
- TIŠLIAR, Pavol (2019). Current possibilities of museology education in Slovakia. In: *Museologica Brunensia*, vol. 8, Is. 1, pp. 13-17.
- TIŠLIAR, Pavol (2018). Fate of the Andrassy archive from Betliar and Krásna Hôrka in the 1940s and 1950s. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 6, Is. 2, pp. 83-93.
- TIŠLIAR, Pavol (2019). Výhľady a perspektívy muzeologického vzdelania na Slovensku. In: *Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, s. 5-11.
- VARGOVÁ, Lenka (2019). *Bývanie v medzivojnovnej Bratislave: bytové zariadenie a interiérové doplnky*. Dizertačná práca. Bratislava : UK, 140 s.
- WAIDACHER, Friedrich (1999). *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : SNM-Národné múzejné centrum, 477 s. ISBN 8080600155.